KONGRESY, SYMPOZJA I KONFERENCJE

IV Świętokrzyskie Spotkania Geologiczno-Geomorfologiczne nt. *Reginalne aspekty funkcjonowania systemów dolinnych Jodłowy Dwór* pod Świętym Krzyżem i *Jodełka* w Świętej Katarzynie, 11–13.05.2006

W dniach 11–13.05.2006 r. odbyły się już IV Świętokrzyskie Spotkania Geologiczno-Geomorfologiczne, które osiągnęły rangę międzynarodowej konferencji naukowej. Tym razem miejscem obrad były ośrodki *Jodłowy Dwór* i *Jodełka*, położone na skraju Puszczy Jodłowej i Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

Problematyka spotkań coraz bardziej rozszerza swój zakres, wzbudzając coraz większe zainteresowanie. Tym razem poruszane kwestie nie tylko wykroczyły poza region świętokrzyski, ale przekroczyły również granice Polski na wschód i południe — co przełożyło się na chęć uczestnictwa w tej konferencji i współorganizowania następnych spotkań przez badaczy ukraińskich i słowackich.

Tradycyjnie, głównymi organizatorami były dwa współpracujące ze sobą instytuty: Instytut Geografii Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Instytut Geologii Podstawowej Wydziału Geologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Współorganizatorami IV Świętokrzyskich Spotkań był Wydział Geograficzny Narodowego Uniwersytetu im. I. Franka we Lwowie oraz Priridovedecka Fakulta Uniwersytetu Komenskiego w Bratysławie.

Instytucje organizujące IV Świętokrzyskie Spotkania reprezentowali: dr hab. B. Jaśkowski (AŚ), dr B.J. Kowalski (AŚ), dr R. Sołtysik (AŚ), mgr inż. K. Zawada (AŚ), dr hab. M. Bąbel (UW), prof. dr hab. L. Lindner (UW), prof. dr hab. L. Mastella, prof. dr hab. S. Skompski (UW), prof. dr A. Boguckij (UIF, Lwów), doc. dr J. Chomin (UIF, Lwów), doc. dr hab. M. Frantisek (UK, Bratysława), prof. dr hab. D. Plasenka (UK, Bratysława).

W konferencji uczestniczyło 60 osób z różnych ośrodków geologicznych i geograficznych Polski, Ukrainy i Słowacji. Na sesję plenarną zgłoszono 34 referaty, których wygłoszenie zaplanowano w dwóch pierwszych dniach konferencji na sesjach popołudniowych. Sesje terenowe odbyły się przed południem drugiego i trzeciego dnia konferencji.

W dniu 11.05.2006 r. przedstawiono najwięcej referatów. Po oficjalnym otwarciu i wystąpieniach powitalnych organizatorów, zostały przedstawione 3 główne, zamawiane referaty wprowadzające w ogólną problematykę, nawiązujące do funkcjonowania systemów dolinnych.

Pierwszy referat przedstawił prof. dr hab. Leszek Lindner (współautorstwo prof. dr P. Gożik z Instytutu Nauk Geologicznych Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie) pt. *Tarasy środkowego i dolnego Dniestru oraz ich znaczenie w badaniach nad plejstocenem Europy.* Prelegent omówił wyniki badań serii osadów aluwialnych 13 rozpoznanych tarasów nadzalewowych środkowego i dolnego odcinka doliny Dniestru. Charakterystyczne jest, że serie te wykazują dwudzielność litologiczną. Dolne ich partie reprezentują ocieplenia klimatyczne rangi interglacjalnej (lub ciepłych interstadiałów), a część górna akumulację w czasie ochłodzeń klimatycznych odpowiadających zlodowaceniom na Niżu Europejskim. Na podstawie badań paleomagnetycznych omawianych serii osadów tarasowych 4 najwyższe tarasy nadzalewowe Dniestru powiązano z górnym pliocenem, a 9 pozostałych z preglacjalną i plejstoceńską częścią czwartorzędu. Z kolei nadbudowujące tarasy utwory lessowo-glebowe wykazują zmniejszanie się miąższości gleb i oddzielających je lessów w kierunku tarasów niższych, co pozwala na uściślenie wieku tarasów Dniestru, a także na powiązanie wiekowe ich rozwoju z głównymi jednostkami podziału klimatostratygraficznego czwartorzędu w Polsce. Obserwowany w tarasach Dniestru rytm erozji i akumulacji rzecznej, typowy dla strefy ekstraglacjalnej, w odniesieniu do zlodowaceń skandynawskich jest argumentem za korelacją głównych cykli glacjalno-interglacjalnych i lessowo-glebowych z głównymi cyklami erozyjno-akumulacyjnymi w dolinach rzecznych środkowej Europy.

Drugi referat, pt. *Geologia gipsów nadnidziańskich,* wygłosił dr hab. M. Bąbel. Treść tego referatu była wprowadzeniem do problematyki gipsowej i do kolejnych referatów tego autora: *Tumulusy gipsowe Ponidzia* oraz we współautorstwie z badaczami ukraińskimi — prof. dr. A. Boguckim i doc. dr. A. Jacyszynem: *Tumulusy gipsowe i zjawiska pęcznienia skał gipsowych w krajobrazach krasowych zachodniej Ukrainy.* Niezwykle ciekawa i atrakcyjna problematyka gipsowa została bardzo dobrze wkomponowana w zasadniczy temat sesji: *Regionalne aspekty funkcjonowania systemów dolinnych.* Ogromne przestrzenie występowania badeńskiej formacji gipsowej, obejmujące obszar zachodniej Ukrainy, a w Polsce Ponidzie, są przyczyną powstania bogactwa form i zjawisk krasowych będących odzwierciedleniem zarówno krasu podziemnego, jak i związanych z krasem powierzchniowym skał gipsowych. Urozmaicona powierzchnia, formy dolinne i krajobrazowe są tego efektem.

Zwieńczeniem tej problematyki była kończąca konferencję druga część drugiej sesji terenowej, poświęcona geomorfologicznym aspektom gipsów Ponidzia, prowadzona przez dr. hab. M. Bąbla. Zaprezentowano na niej różne formy rzeźby terenu związane z krasem gipsowym, a także unikatowe kopuły selenitowe i tumulusy gipsowe w okolicach Skorocic, Grodziska i Wiślicy.

Trzecim referatem wprowadzającym w problematykę konferencji był referat dr. R. Sołtysika, pt. *Konieczność uwzględniania roli młodej tektoniki w analizie funkcjonowania systemów dolinnych regionu świętokrzyskiego.*

W referacie tym podkreślono istnienie zależności elementów geomorfologicznych regionu świętokrzyskiego (pasma górskie i obniżenia dolinne) od planu strukturalnego podłoża, przy jednoczesnym zróżnicowaniu przebiegu głównych pasm górskich i dolin na obszarze cokołu paleozoicznego (przebieg W–E) oraz mezozoicznego obrzeżenia (przebieg NW–SE). Istotnym stwierdzeniem jest również to, że rzeki wraz ze swoimi dolinami nie nawiązują do tektoniczno-morfologicznego uwarunkowania, płynąc w kierunkach poprzecznych do głównych kierunków pasm i przecinając je przełomami. Istotnym faktem jest również

to, że przed przełomami rzeki tworzą rozległe strefy akumulacji biogeniczno-mineralnej.

Bardzo dobrym rozwinięciem tej problematyki były trasy pierwszej sesji terenowej, zlokalizowane w dolinie Czarnej Wody. Pierwszą część sesji terenowej, pod tytułem *Wpływ młodych procesów tektonicznych na kształtowanie struktury geologicznej paleozoicznego podłoża i rzeźby doliny rzeki Czarnej Wody,* prowadził dr R. Sołtysik.

W drugiej części tej sesji terenowej, zatytułowanej *Wybrane parametry fizjograficzne zlewni Czarna Woda (Góry Świętokrzyskie),* prowadzącym był dr T. Ciupa.

Prezentowane zagadnienia w obu częściach trasy stanowiły niezwykłą atrakcję, zwłaszcza dla uczestników konferencji, którzy byli tu pierwszy raz. Prelegenci przedstawili w swoich wystąpieniach wiele ciekawych faktów oraz oryginalnych interpretacji, dotyczących np. współczesnej aktywności tektonicznej omawianego obszaru i jej wpływu na tworzenie przełomów, powstawanie strukturalnych przełomów erozyjnych, rozwoju akumulacyjnych stref mokradłowych, wpływu nachylenia stoków na przebieg procesów morfodynamicznych i kształtowanie odpływów oraz wpływu ekspozycji stoków na te procesy i odpływy itp. Wystąpienia wzbudziły zainteresowanie prezentowaną problematyką i bardzo ożywiły dyskusję.

Jednym z ciekawszych i dyskusyjnych problemów była interpretacja tzw. deformacji piętrzeniowych osadów (tu miękkich utworów sylurskich, po których płyną wody rzeki Czarnej Wody), powstających w obszarze występowania twardych i odpornych na wietrzenie utworów kambryjskich i dewońskich. Chociaż interpretacja mechanizmu powstawania owych wypukłości nie budziła wątpliwości, to jednak próba nazwania ich „diapirami" spotkała się z wypowiedziami, m.in. piszącego te słowa, niezupełnie akceptującymi użycie tego terminu, który ma swoje dość ściśle określone znaczenie w geologii, a zwłaszcza w tzw. geologii salinarnej i tektonice. Polubownie i tymczasowo prezentowane formy morfologiczne nazwano „wypukłościami" lub „garbami". Zobowiązano się w najbliższej przyszłości znaleźć może jeszcze bardziej stosowne określenie tego, co jest wypukłe i powstaje najczęściej na stokach w wyniku wyciśnięcia, a „diapirem" nie jest.

Zaletą sesji terenowych była możliwość wymiany poglądów i nie skrępowanej dyskusji na żywo — nawet w trakcie wypowiedzi referującego. Dyskusja nie była ograniczona sztywnymi ramami czasowymi, w odróżnieniu od wystąpień w sali konferencyjnej.

Pozostałe referaty dotyczyły bardzo zróżnicowanej problematyki szczegółowej, choć ich wspólnym mianownikiem były aspekty funkcjonowania systemów dolinnych oraz wody rzek różnej wielkości i na różnym etapie rozwoju (od rzeki Wełny do Dniestru i Niemna). Gdy do tego wspomimy prezentację prof. S. Żurka *Torfowiska Wysp Sołowieckich (Morze Białe)*, dość jednoznacznie kojarzącą się z Archipelagiem Gułag, to różnorodność problematyki zgromadzonej na seminarium rysuje się aż nadto, a o jej atrakcyjności przekonywać nie trzeba.

Trudno jest omówić wszystkie zagadnienia, nawet w bardzo wielkim skrócie, lub choćby wymienić tytuły referatów. Streszczenia wszystkich wystąpień, w formie obszernych abstraktów, zostały wydrukowane w materiałach konferencyjnych, wydanych staraniem Instytutu Geografii Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach. Cały ogrom prac związanych z przygotowaniem materiałów do druku wzięli na siebie pracownicy tej uczelni — współorganizatorzy konferencji: dr R. Sołtysik i mgr inż. K. Zawada.

Wszyscy uczestnicy konferencji złożyli gorące podziękowania organizatorom za trud organizacyjny i za bardzo ciekawy program merytoryczny zarówno części referatowej, jak i sesji terenowych. Podziękowano również za atrakcyjny program imprezy towarzyszącej, która odbyła się przy ognisku w ośrodku *Jodełka* w Świętej Katarzynie.

Roman Chlebowski